

УДК 349.2:364 (477)
DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2021.6.2.22>

МАКОВСЬКИЙ Д.В.

**ГРОШОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСОБОВОГО СКЛАДУ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ
СПЕЦІАЛЬНОГО ЗВ'ЯЗКУ ТА ЗАХИСТУ ІНФОРМАЦІЇ УКРАЇНИ**

**CASH SECURITY OF PERSONAL STORAGE STATE SPECIAL COMMUNICATION
SERVICE AND PROTECTION OF INFORMATION OF UKRAINE**

Актуальність статті полягає в тому, що таке спеціальне питання, як грошове забезпечення особового складу Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України у правовій доктрині не висвітлене, не з'ясовані ключові поняття зазначеної проблематики, не упорядковано понятійно-категоріальний апарат, не визначено специфіку грошового забезпечення, що, у свою чергу, обумовлює актуальність та нагальність проведення нашого дослідження. Метою статті є з'ясування змісту поняття та ознак грошового забезпечення особового складу Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України. У статті розкрито думки вчених щодо змісту поняття «грошове забезпечення», виокремлено особливості його нормативно-правового регулювання. На підставі проаналізованого запропоновано дефініцію поняття «грошове забезпечення особового складу Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України» та виокремлено його суттєві правові ознаки. Серед них, зокрема, звернуто увагу на базовість та комплексність грошового забезпечення. Наведені ознаки відповідно означають, що грошове забезпечення є основною, фундаментальною соціальною гарантією матеріального характеру для військовослужбовців Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, вона є найбільш стабільною, свого роду константою у порівнянні з іншими соціальними гарантіями у контексті підстав, видів та форм їх надання. Обсяг і рівень виплат грошового забезпечення повинні тяжіти до того, щоб максимально всебічно та збалансовано забезпечити задоволення базових потреб військовослужбовців та їх сімей за різними сферами, видами та рівнями. Метою і призначенням грошового забезпечення особового складу Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України є: 1) забезпечення гідного рівня життя військовослужбовців Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, що відповідає загальноновизначним міжнародним стандартами, а також 2) створення мотиваційних чинників для: а) більш якісного, оперативного, у необхідних випадках – творчого виконання своїх завдань; б) підвищення професійної компетенції; в) закріплення професійних кадрів, забезпечення стабільності кадрової політики; г) підвищення престижності та привабливості професії для молоді, створення матеріальних важелів для обрання ними саме сфери несення військової служби.

***Ключові слова:** грошове забезпечення, заробітна плата, військовослужбовець, Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації, соціальні гарантії.*

The relevance of the article lies in the fact that such a special issue as the financial support of the personnel of the State Service for Special Communications and Information Protection of Ukraine is not covered in the legal doctrine, the key concepts of the specified problem are not clarified, the conceptual and categorical apparatus is not organized, and it is not defined specifics of monetary support, which, in turn, determines the relevance and urgency of conducting our research. The purpose of the article is to clarify the content of the concept and features of financial support for the personnel of the State Service for Special Communications and Information Protection of Ukraine.

The article reveals the opinions of scientists regarding the meaning of the concept of "cash security", highlights the peculiarities of its regulatory and legal regulation. On the basis of the analyzed, a definition of the concept of "monetary support of the personnel of the State Service for Special Communications and Information Protection of Ukraine" was proposed and its essential legal features were identified. Among them, in particular, attention was drawn to the basicity and complexity of monetary support. The given signs mean that financial support is the main, fundamental social guarantee of a material nature for servicemen of the State Service of Special Communications and Information Protection of Ukraine, it is the most stable, a kind of constant in comparison with other social guarantees in the context of grounds, types and forms their provision. The volume and level of monetary support payments should aim to provide the most comprehensive and balanced satisfaction of the basic needs of servicemen and their families in various areas, types and levels. The purpose and purpose of financial support for the personnel of the State Service of Special Communications and Information Protection of Ukraine is: 1) ensuring a decent standard of living of military personnel of the State Service of Special Communications and Information Protection of Ukraine, which meets generally recognized international standards, as well as 2) creating motivational factors for: a) more qualitative, operative, in necessary cases – creative performance of tasks; b) improvement of professional competence; c) consolidation of professional personnel, ensuring the stability of the personnel policy; d) increasing the prestige and attractiveness of the profession for young people, creating material levers for them to choose the field of military service.

Key words: *financial security, salary, military serviceman, State Service for Special Communications and Information Protection, social guarantees.*

Постановка проблеми. На сучасному етапі Україна зіштовхується з численними викликами. Значна їхня частина пов'язана із агресією, що проявляється до нашої держави, загрожуючи суверенітету та територіальній цілісності. У такому контексті на одне із чільних місць у реалізації державної політики виходить посилення позицій військовослужбовців, створення сильних Збройних Сил України та різних родів військ, військових формувань, створених на території України відповідно до законодавства.

А надто, враховуючи те, що агресивні дії щодо Української державності проявляються у різних способах та площинах, сферах, в тому числі, і в інформаційній, важливу роль у обороні державного суверенітету та забезпеченні безпеки відіграє особовий склад Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України. Проблематика належного рівня соціальних гарантій особового складу зазначеної структури на сьогодні не розкривалася та не склала предмет цілісних та системних досліджень. В тому числі, таке спеціальне питання, як грошове забезпечення особового складу Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України у правовій доктрині не висвітлене, не з'ясовані ключові поняття зазначеної проблематики, не упорядковано понятійно-категоріальний апарат, не визначено специфіку грошового забезпечення, що, у свою чергу, обумовлює актуальність та нагальність проведення нашого дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням специфіки правового регулювання соціального захисту військовослужбовців, в тому числі їх грошового забезпечення, займалися такі науковці, як О. В. Андрійчук, В. В. Біліченко, Л. Ю. Величко, В. С. Венедіков, О. М. Глушко, В. В. Гончарук, В. В. Жернаков, М. І. Іншин, В. Л. Костюк, О. В. Лавріненко, О. Є. Луценко, О. М. Марчукова, Є. Ю. Подорожній, С. М. Прилишко, Є. В. Синько, Д. І. Сіроха, О. В. Удовенко, Н. М. Хуторян, О. М. Ярошенко та ін.

Невирішені раніше проблеми. Попри наявні системні напрацювання не виправдано науковою увагою оминається проблематика поняття, ознак та особливостей правового регулювання грошового забезпечення особового складу Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України.

Метою статті є з'ясування змісту поняття та ознак грошового забезпечення особового складу Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України.

Виклад основного матеріалу. На сьогодні у науковій доктрині небагато теоретичних визначень грошового забезпечення. З-поміж них, наприклад, М. В. Ляпін і С. М. Чимишенко вважають, що «грошовим забезпеченням» є «доля національного доходу, яку в грошовій формі

отримують військовослужбовці для задоволення своїх матеріальних та культурних потреб з урахуванням особливості військової служби і порядку її проходження різними категоріями військовослужбовців» [1, с. 197]. Д. Р. Вічавський, визначає грошове забезпечення як «систему фінансових стимулів гарантованих державою, що отримують військовослужбовці для задоволення своїх матеріальних та культурних потреб згідно з кількістю і якістю праці, з урахування особливостей військової служби і порядку її проходження різними категоріями військовослужбовців» [2, с. 67]. М. М. Постернак, який вважає, що відповідне забезпечення є «платою, яку військовослужбовці отримують за свою службу» [3; 4, с. 19].

Усі запропоновані судження поєднує спільна риса – вчені вважають за доцільне визначати грошове забезпечення як своєрідну плату, яка насамперед визначається та обумовлюється особливостями військової служби та надається для задоволення матеріальних та культурних потреб військовослужбовців.

Особливістю категорії «грошове забезпечення» у контексті його науково-теоретичного пізнання є також і специфіка його нормативно-правового закріплення. На сьогодні питання нарахування та виплати грошового забезпечення військовослужбовцям врегульоване цілою низкою нормативно-правових актів. З-поміж них дефініцію зазначеної категорії закріплює лише один – Інструкція про порядок виплати грошового забезпечення військовослужбовцям Державної прикордонної служби України, що затверджена наказом Міністерства внутрішніх справ України від 25.06.2018 № 558. За її положеннями, термін «грошове забезпечення» означає гарантоване державою грошове забезпечення в обсязі, що відповідає умовам проходження військової служби та стимулює закріплення кваліфікованих військових кадрів. Грошове забезпечення визначається залежно від посади, військового звання, тривалості, інтенсивності та умов військової служби, кваліфікації, наукового ступеня і вченого звання військовослужбовця [5]. Як бачимо, визначення не є досить чітким та невичерпно відображає сутність категорії грошового забезпечення. Проте позитивним аспектом дефініції є відображення мети надання грошового забезпечення – стимулювання закріплення військових кадрів. Поряд з тим, не можливо у повній мірі погодитися з тим, що це є єдиною метою грошового забезпечення, адже, як нами уже відзначалося вище, воно має досить комплексний та багатофункціональний характер. Важливим є наголос на тому, що таке забезпечення є гарантованим державою, а також повинне відповідати умовам проходження військової служби.

Поряд з тим, визначення досліджуваного поняття відсутні, зокрема, у Законі України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» від 20.12.1991 № 2011-ХІІ, постанові Кабінету Міністрів України від 30.08.2017 № 704 «Про грошове забезпечення військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу та деяких інших осіб» та наказі адміністрації Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України від 13.03.2018 № 151 «Про затвердження Інструкції про грошове забезпечення та компенсаційні виплати військовослужбовцям Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України». При визначенні зазначеної категорії нормотворці послуговуються підходом, за яким перераховують складові такого грошового забезпечення, а не відображають його сутність та зміст.

О. В. Удовенко виділяє наступні сутнісні риси грошового забезпечення військовослужбовців:

1) за своїм сутнісним змістом воно є особливим виявом винагороди працівника за виконуваним трудовою функцією. Опираючись на міркування С. М. Бортника, М. В. Ляпіна та С. М. Чмишенка [1, с. 197; 6, с. 71], О. В. Удовенко підтримує тезу щодо того, що грошове забезпечення кореспондується із заробітною платою як відповідний вид гарантій, проте за своєю сутністю має істотну відмінність від заробітної плати як виплати: 1) заробітна плата для грошового забезпечення є родовим поняттям; 2) характеризується специфікою своєї мети та завдань; 3) регулюється нормами спеціального законодавства; 2) виплачується особам, котрі за своїм правовим статусом є військовослужбовцями та/або мають право на отримання такого грошового забезпечення; 3) переслідує особливу основу та похідну мету. Основна мета: забезпечення задоволення матеріальних потреб і законних інтересів військовослужбовця, зокрема, в позаслужбовому житті. Похідною метою є стимулювання краще виконувати свої службові завдання; 4) виконує особливі завдання та функції. Серед завдань: створення належного рівня соціальної безпеки військовослужбовця та його сім'ї; стимулювання залишення на службі; трудової конкуренції серед військовослужбовців; високого рівня виконавської дисципліни, нетолерантності до корупційних проявів; мотивування осіб до вступу до військової служби. Функції: відтворювальна, забезпечення матеріального стимулювання, регулююча; 5) гарантується державою та визначається, встановлюється, виплачується відповідними повноважними суб'єктами; 6) залежить від умов військової

служби та особливих характеристик військовослужбовця й підлягає індексації; 7) є системною категорією, яку складають особливі структурні елементи; 8) здійснюється на усталеній періодичній основі тощо [4, с. 23].

Наведений комплекс правових ознак грошового забезпечення військовослужбовців всебічно відображає його сутність, акцентуючи увагу не лише на зовнішньому виразі грошового забезпечення, а й на його завданнях та функціях, меті, що свідчить про те, що науковець досить глибоко підійшов до аналізу грошового забезпечення як категорії. На наш погляд, запропонований перелік ознак доцільно врахувати і при більш спеціальних дослідженнях грошового забезпечення особового складу Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України.

Зі свого боку вважаємо за доцільне запропонувати грошове забезпечення особового складу Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України (далі – ДССЗІ) визначати як системну та базову соціальну гарантію матеріального характеру для особового складу, яка надається на постійній основі на весь період військової служби (а також у інших, виключно визначених законом випадках), здебільшого у грошовому виразі як періодична виплата, спрямована на забезпечення комплексного вирішення питання задоволення матеріальних та нематеріальних потреб військовослужбовців та членів їх сімей у такій якості та обсязі, що гарантуватимуть гідний рівень життя зазначених осіб, а також належне стимулювання до якісного виконання своїх професійних обов'язків, закріплення кваліфікованих кадрів, підвищення престижності окресленої сфери реалізації службових обов'язків та привабливості для молодих спеціалістів.

Висвітливши більш теоретичні питання грошового забезпечення особового складу ДССЗІ, перейдемо до з'ясування окремих аспектів дійсного стану правового регулювання та реалізації правових норм у досліджуваній сфері. Відтак, варто зауважити, що визначена нами мета та призначення грошового забезпечення військовослужбовців ДССЗІ на практиці наразі досить часто не досягається. Розміри та зміст грошового забезпечення продовжують залишатися на низькому рівні, формально та необґрунтовано сконструйованими, що, відповідно, не сприяє забезпеченню соціальної захищеності та стимулюванню особового складу ДССЗІ.

Неефективним у контексті його реалізації є, наприклад, правове регулювання здійснення індексації грошового забезпечення особового складу ДССЗІ шляхом відсилання до інших актів законодавства, які регулюють зазначене питання. Адже, наприклад, Закон України «Про індексацію грошових доходів населення» від 03.07.1991 № 1282-ХІІ не визначає реальних механізмів проведення індексації грошового забезпечення. Крім того, зазначений закон закріплює, що підприємства, установи та організації, що фінансуються чи дотуються з Державного бюджету України, підвищують розміри оплати праці (грошового забезпечення) у зв'язку з індексацією за рахунок власних коштів і коштів Державного бюджету України [7]. Саме тому у разі браку коштів за відповідними джерелами фінансування індексація грошового забезпечення не здійснюватиметься. Інших додаткових гарантій чи механізмів вирішення окресленого питання нормативно-правове регулювання не передбачає.

Також відповідно до Інструкції від 13.03.2018 № 151 визначено особливості надання надбавки за особливості проходження служби. Військовослужбовцям у межах асигнувань, затверджених на грошове забезпечення, вона устанавлюється у розмірі до 100 відсотків посадового окладу з урахуванням окладу за військовим званням та надбавки за вислугу років залежно від якості, складності, обсягу та важливості виконуваних обов'язків за посадою. Розмір надбавки за особливості проходження служби устанавлюється військовослужбовцям індивідуально наказом по особовому складу на підставі рапортів начальників [8].

Як бачимо, у наведених нормах закладено багато неефективних юридичних конструкцій. Зокрема, значне використання оціночних суджень: «якість, складність, обсяг та важливість виконуваних робіт» як підстава для визначення розміру надбавки. Бракує більш конкретних ознак, кількісних та якісних характеристик особливостей служби, які слугують причиною для встановлення надбавки, їхньої диференціації та відповідності конкретним відсоткам відповідної надбавки. Зазначене створює ситуацію необмеженого власного розсуду керівництва у визначенні розміру таких надбавок, встановлення таких надбавок не за об'єктивними підставами, а з суб'єктивних міркувань та оцінки. Наведене може призводити до порушення службових прав військовослужбовців. Цьому сприяє і те, що надбавка визначається індивідуально для кожного лише на підставі рапорту (а отже особистого розсуду) начальника. Також неможливо позитивно оцінити положення щодо здійснення виплати такої надбавки у межах фонду грошового забезпечення, що означає недостатність механізмів забезпечення виплати такої надбавки. Схожі недоліки містять і положення, якими врегульовано преміювання особового складу [8].

Висновки. Підсумовуючи наведене, ознаками грошового забезпечення військовослужбовців, вважаємо за необхідне також їх доповнити наступними рисами:

1) базовість – ознака, що здійснює акцент на тому, що грошове забезпечення є основною, фундаментальною соціальною гарантією матеріального характеру для військовослужбовців ДС-СЗЗІ, вона є найбільш стабільною, свого роду константою у порівнянні з іншими соціальними гарантіями у контексті підстав, видів та форм їх надання. Грошове забезпечення покликане забезпечити задоволення базових потреб військовослужбовців ДС-СЗЗІ, всі інші соціальні гарантії визначають додаткові підвищені правові можливості для задоволення інших матеріальних та нематеріальних потреб військовослужбовців та членів їх сімей;

2) системність – грошове забезпечення характеризується наявністю певної структури та конкретних його елементів, які складають вивірену та взаємоузгоджену систему, у якій забезпечено зв'язок між різними її складовими (доплатами, надбавками, додатковими виплатами тощо);

3) спеціальне коло суб'єктів, яким надається таке грошове забезпечення (грошове забезпечення виплачується військовослужбовцям, які: призначені на посади в адміністрацію Держспецзв'язку або підрозділи Держспецзв'язку; зараховані у розпорядження Голови Держспецзв'язку або начальників підрозділів Держспецзв'язку [8]);

4) матеріальний характер – грошове забезпечення не є абстрактною категорією. Відповідно до своєї мети та функцій, воно має конкретний матеріальний вираз – надається у вигляді грошових коштів (періодичних виплат);

5) диференційованість – розміри грошового забезпечення диференціюються з огляду на різні умови. Такі умови можна розподілити на об'єктивні (ті, що не залежать від особи військовослужбовця) – встановлення надбавок за особливості проходження служби, за службу в умовах режимних обмежень, а також суб'єктивні – залежать від самої особи військовослужбовця – це надання надбавок за ранг, вислугу років, кваліфікацію, за почесні, вчені звання, науковий ступінь тощо. А отже, така диференціація є цілком обґрунтованою та важливою – забезпечує виконання конкурентостимулюючої функції, створення мотивації до більш ефективного виконання службових обов'язків, підвищення власної кваліфікації, професійного розвитку. Також така диференціація виконує компенсаційну функцію – тобто за допомогою надання підвищених виплат особовому складу, які реалізують свої професійні навички у більш складних умовах служби, здійснюється компенсація тих підвищених ризиків, які несуть такі військовослужбовці, фізичних, психоемоційних витрат тощо;

6) комплексність як риса грошового забезпечення особового складу ДС-СЗЗІ нами виділена з метою акцентувати увагу на тому, що обсяг і рівень виплат грошового забезпечення повинні тяжіти до того, щоб максимально всебічно та збалансовано забезпечити задоволення базових потреб військовослужбовців та їх сімей за різними сферами, видами та рівнями. Тобто, щоб військовослужбовець за допомогою своєї спеціальної винагороди за понесену службу, не вдаючись до залучення інших ресурсів, зміг забезпечити гідний поточний рівень життя собі і своїй сім'ї, в тому числі, не лише побутові витрати, а й розвиток, рекреацію, культурні послуги, в тому числі, вирішувати питання довгострокових перспектив – житлового забезпечення, освіти тощо;

Також варто підкреслити мету і призначення грошового забезпечення особового складу ДС-СЗЗІ: 1) забезпечення гідного рівня життя військовослужбовців ДС-СЗЗІ, що відповідає загально визначеним міжнародним стандартами, а також 2) створення мотиваційних чинників для: а) більш якісного, оперативного, у необхідних випадках – творчого виконання своїх завдань; б) підвищення професійної компетенції; в) закріплення професійних кадрів, забезпечення стабільності кадрової політики; г) підвищення престижності та привабливості професії для молоді, створення матеріальних важелів для обрання ними саме сфери несення військової служби.

Список використаних джерел:

1. Ляпін М. В., Чимішенко С. М. Роль грошового забезпечення в системі матеріального забезпечення військовослужбовців. *Сучасні проблеми розбудови Збройних Сил України* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Київ, 26 квіт. 2013 р.). Київ : ВІКНУ, 2013. С. 197–198.

2. Вічавський Д. Р. Роль грошового забезпечення у стимулюванні до військової служби. *Бізнес, цифрові інновації та підприємництво: стан, аналіз тенденцій та науково-економічний розвиток* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Львів, 22 груд. 2018 р.). Львів : ЛЕФ, 2018. Ч. 2. С. 67–69.

3. Постернак М. М. Грошове забезпечення військовослужбовців: як обчислювати та надавати. *Головбух: Бюджет*. 2019. № 22 (360). URL: <https://ebudget.mcfr.ua/736888>

4. Удовенко О. В. Правове регулювання грошового забезпечення військовослужбовців : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.05. Харків, 2021. 227 с.

5. Про затвердження Інструкції про порядок виплати грошового забезпечення військовослужбовцям Державної прикордонної служби України : Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 25.06.2018 р. № 558. *Офіційний вісник України*. 2018. № 61. Ст. 120.

6. Бортник С. М. Гарантії реалізації трудових прав поліцейських. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2017. Вип. 2. С. 68–72.

7. Про індексацію грошових доходів населення: Закон України від 03.07.1991 р. № 1282-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 42. Ст. 551.

8. Про затвердження Інструкції про грошове забезпечення та компенсаційні виплати військовослужбовцям Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України : Наказ адміністрації Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України від 13.03.2018 р. № 151. *Офіційний вісник України*. 2018. № 36. Ст. 70.